

CEZA MUHALEMESİNDE TANIK BEYANININ DELİL DEĞERİ ÜZERİNE BAZI TESPİT VE DEĞERLENDİRMELER

Devrim Güngör*

ÖZET

Ceza muhakemesinde en önemli ispat araçlarından biri tanık beyanıdır. Tanık beyanının güvenilirliği konusunda öteden beri yapılan çalışmalar doğru bir tanık beyanına ulaşmanın neredeyse imkânsız olduğunu ortaya koymuştur. Bunun temel nedeni insanın duyu organları vasıtasıyla gerçeği tam olarak algılayamamasıdır. Bunun sonucu olarak her türlü tanık beyanına kuşkuyla yaklaşmak gerekir. Gerçeğin insan zihni tarafından tam olarak kavranmasını önleyen etkenler bilindiği ve tanık beyanının elde edilmesine ilişkin kanun hükümleri doğru uygulandığı takdirde mümkün olan en güvenilir tanık beyanına ulaşılabilir.

Anahtar Kelimeler: Tanık beyanı, delil değeri, delil.

SOME FINDINGS AND CONSIDERATIONS ON THE PROBATIVE VALUE OF WITNESS STATEMENT IN CRIMINAL PROCEDURE

ABSTRACT

Witness statement is one of the most important proof in penal procedure law. The studies all along, which is about the reliability of witness statements, revealed that reaching to the right witness statement is almost impossible. The main reason of the fact that through human senses cannot perceive exactly the truth. For that reason, it must be approached with suspicion to all kinds of witness statements. As long as the

---

* Doç. Dr. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı

determinants that prevent the reality to be grasped by the human mind are known and the law enforcements that are related to attain witness statements are applied accurately, the most reliable witness statement can be achieved.

Keywords: Witness Statement, probative value, evidence.

GİRİŞ

Ceza muhakemesinin medeni muhakemeden ayrılan en önemli özelliği delil serbestisinin olmasıdır¹. Delil serbestisi denince akla ilk olarak ceza muhakemesinde tanık beyanının delil değerine sahip olması gelir. Oysa medeni muhakemede tanık dinlenmesi bir kaç istisna dışında mümkün değildir. Şüphesiz delil serbestisinin olması ceza muhakemesinde bir ispat kolaylığı sağlamaktadır.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu tanık beyanının ne şekilde elde edileceğini ayrıntılı olarak düzenlemiştir. Tanık beyanına ilişkin genel anlayış, tanığın istemeden gerçeğe aykırı bir beyanda bulunamayacağı şeklindedir. Bir başka deyişle bir kimsenin tanık olduğu bir olayı unutmuş olması, tam ve doğru olarak hatırlayamaması mümkün iken gerçekte olduğundan farklı şekilde hatırlamasının mümkün olmadığı düşünülmektedir². Bunun sonucu olarak ortaçağ ceza muhakemesini

---

¹ CENTEL-ZAFER, Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 2012, s. 7.

² Nitekim Yargıtay da yalan söylediği ortaya çıkmayan tanığın beyanına itibar edilmemesini bozma nedeni saymaktadır: “Sanığa yüklenen suçların, hukuka uygun olarak elde edilmiş her türlü delille ispatının mümkün olduğu ceza yargılamasında, bir delilin reddedilmesi için akla, mantığa, bilimsel verilere, fizik kurallarına, herkesçe bilinen somut duruma, hayatın olağan akışı içinde gündelik yaşamdan edinilen karine niteliğindeki bilgilere aykırı olması ya da tanığın yalan söylediğinin ortaya çıkması gibi reddi için haklı, makul ve kabul edilebilir hukuki gerekçelerin gösterilmesinin zorunlu olması, tanıklar R. D. ve S. D.’in sanık İ. K.’in katılan A. D.’e hakaret ve tehdit ettiği yönündeki anlatımları karşısında, Tanık beyanı şeklindeki delillerin kabul edilmemesinin hukuki gerekçeleri gösterilmeden, sanığın üzerine atılı tehdit ve hakaret suçlarından mahkumiyetine yeter derecede açık, kesin, yeterli ve inandırıcı delil bulunmadığından, biçimindeki kanuni ve yeterli olmayan gerekçeyle beraat kararı verilmesi...” Y4.CD 05.01.2015 E.2013/2720 - K.2015/61.

temsil eden tahkik sisteminde, sanıklara ve gerçeği sakladığına inanılan tanıklara doğruyu söyletme için acı çektirilmiş, işkence yapılmış böylece sır olarak sakladıkları kabul edilen gerçeği açıklamaya zorlanmışlardır.

Bu anlayışın bir sonucu olarak tanığın kasten yanlış beyanda bulunmasını önleyen bir takım kanuni tedbirlere yer vermek suretiyle her zaman doğru bir tanık beyanına ulaşılabileceği düşünülmektedir. Bu hükümlerin başında ise yalan tanıklığın suç sayılması gelmektedir (TCK md. 272). Bu suretle tanıklık yapacak olan kişi ceza tehdidi ile doğru beyanda bulunmaya zorlanmaktadır³. Bir diğer tedbir ise tanıklıktan çekinme hakkıdır (CMK md. 45,46,48). Bu yolla sanıkla belli yakınlığı olan kişiler tanıklık yapmaya zorlanmamakta, böylelikle yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmakla yalan söylemek arasında bir ikilem yaşamalarının önüne geçilmektedir⁴. Nitekim Anayasa'nın 38. maddesinde yer alan "*hiç kimse kendisi ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanamaz.*" hükmünün bir gereği olarak kişiye yakınları aleyhine tanıklık yapmaktan çekinme hakkını tanımak zorunludur⁵.

Tanığı doğru beyanda bulunmaya zorlayan bir diğer hüküm ise "yemin" dir (CMK md. 54). Beyanda bulunmadan önce tanık bildiğini dosdoğru söyleyeceğine namusu ve vicdanı üzerine yemin ettirilmektedir (CMK md. 55). Yemin eden kişi bu sözün etkisiyle, doğru beyanda bulunma konusunda içsel bir baskıyla karşılaşmaktadır⁶.

İnsan beyni üzerine yapılan bilimsel araştırmalar sonunda elde edilen bulgular bir kimsenin tanık olduğu bir olayı unutmadığı takdirde doğru hatırladığı şeklindeki varsayımın yanlış olduğunu ortaya koymaktadır. Tanığın doğru beyanda bulunabilmesi için öncelikle dış dünyanın insan tarafından gerçeğe uygun olarak algılanabilmesi gerekir. Hâlbuki deneye dayalı bilimsel araştırmalar, insan hafızasının olan şeyleri

³³ TONINI, Manuale di Diritto Penale, Milano 2013, s. 276 vd.

⁴ FEYZİOĞLU, Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık, Ankara 1996, s. 197.

⁵ ÜNVER-HAKERİ, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2011, s. 253.

⁶ Verilen sözle tutarlı bir davranış sergileme eğilimi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. CIALDINI, İnanın Psikolojisi, İstanbul 2012, s. 87 vd.

aynen kaydedemediğini, duyu organları aracılığı ile gerçekleşen algılama sırasında bir takım değişimlerin yaşandığını ortaya koymaktadır. Öte yandan hafızaya kayıtlı olan bilgiler de zaman içinde değişime uğramaktadır⁷.

Dış dünyaya ait verilerin insan beynine doğru kaydedilememesinin nedeni, kayıt işleminin bilinçli olmamasıdır. Bir başka deyişle algılanan veriler beyne bilinç dışı olarak tasnif edilip kaydedilmektedir. Bu işlemin bilinçli olarak yapılamamasının nedeni, algılanan verilerin beyin işlem gücünü kat be kat aşacak ölçüde büyük olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle insan zihni kendine ulaşan verilerin çok az bir kısmıyla yetinerek dış dünyada olan olayları değerlendirmekte ancak sahip olduğu bilgi gerçeğin tam olarak kavranmasını sağlamamaktadır. Öte yandan insan hafızasında kayıtlı olan bilgiler de aynı kalmamakta, değişmektedir. Bu değişim, bilginin hafızaya kaydedilmesiyle başlamakta ve sürekli devam etmektedir. Bu yönüyle insan hafızasındaki eksik bilgilerin aynı zamanda evrim geçirdiğini söylemek mümkündür⁸.

Dış dünyada meydana gelen ve duyu organlarımıza ulaşan verilerin algılanmasında hangi etkenlerin rol oynadığı üzerinde durmak önemlidir. Zira bu etkenleri göz önünde bulundurarak somut olayda hakimın tanığın beyanının ne ölçüde ve hangi yönden etkilenmiş olabileceği konusunda sağlıklı bir değerlendirme yapması mümkün olur. Yapılan araştırmalar algılamada en çok, söz konusu insanın geçmiş yaşamına ait tecrübelerinin, endişelerinin, beklentilerinin, o anki isteklerinin ve genel ruh halinin etkili olduğunu göstermektedir. Bu etkenler, verilerin beyne kaydedilmesi sırasında kaçınılmaz şekilde yaşanan kesintilerin tamamlanmasında, ortaya çıkan boşlukların doldurulmasında rol oynamaktadır⁹.

---

⁷ MUNSTERBERG, On the Witness Stand, Essays on Psychology and Crime, s. 19 vd., MLODINOW, Subliminal, 2012, s. 52 vd.

⁸ Ayrıntılı bilgi için bk. MLODINIW, s. 52 vd.

⁹ MUNSTERBERG, s. 30. Adli kayıtlara geçen ve tanık olunan pek çok şeyin yanlış hatırlandığını gösteren sayısız olay söz konusudur. Bu olaylardan biri 1998 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanmıştır. Jennifer Thompson isimli 22 yaşındaki bir öğrenci kaldığı evde geceleyin saat 3 sularında bir ses duyarak uyandığında yanında bir adamın durduğunu görür. Kızın uyandığını gören adam hemen üzerine atılarak boğazına

Yukarıda ortaya konan nedenlerle somut olayda tanığın yanlış beyanda bulunduğunu tespit etmek güç olduğundan, bir kimsenin geçmişi doğru hatırlamasının ve dolayısıyla aktarmasının neredeyse imkansız olduğundan hareketle her türlü tanık beyanına kuşkuyla yaklaşmak gerekir. Öte yandan Ceza Muhakemesi Kanunu'nun tanıklığa ilişkin hükümlerinin doğru uygulanması temsil edici bir delile ulaşabilmek açısından önemlidir. Bu hükümler içinde “tanıklıktan çekinme” hakkı önemlidir. Kanununun 45 ve 46. maddelerinde şüpheli ve sanıkla belli

elindeki bıçağı dayar ve karşı koyması halinde onu öldürmekle tehdit eder. Daha sonra saldırgan kıza tecavüz eder. Bu sırada kız, kurtulduğu takdirde onu teşhis edebilmek için saldırganın yüzüne odaklanır. Olayın hemen ardından kız, saldırganı ışığı açması ve ona içecek hazırlamasına izin vermesi için ikna eder. Bu durumu fırsat bilen genç kız çıplak halde evin arka kapısından kaçar. Arkasından koşan saldırgan ise bir süre sonra kovalamaktan vazgeçerek başka eve girer ve bir kadına daha aynı gece tecavüz eder. Tecavüze uğrayan Thompson'dan kaldırıldığı hastanede polis tarafından saç ve vajinal sıvı örneği alınır. Daha sonra polis merkezine götürülen kızın ifadesine dayanarak failin robot resmi çizilir. Olaydan birkaç gün sonra polis merkezine tekrar çağırılan kıza, masanın üzerine sıralanan altı kişinin fotoğrafı gösterilerek, kendisine tecavüz eden kişinin içlerinden biri olup olmadığı sorulur. Polis raporuna göre yaklaşık beş dakika fotoğraflara bakan genç kız sonunda, Ronald Cotton adlı cinsel saldırı suçundan daha önce sabıkası olan ve oturduğu evin yakınındaki bir lokantada çalışan kişiyi gösterir. Aradan birkaç gün geçtikten sonra tekrar polis merkezine çağırılan kıza bu kez yan yana dizilmiş beş erkek gösterilir. Her biri sırayla önce bir adım öne çıkıp daha sonra sola ve sağa dönen bu beş kişinin arasında biraz tereddüt yaşayan Jennifer Thompson sonunda Ronald Cotton'ı işaret eder. Bu kişinin daha önce fotoğrafından teşhis ettiği kişiyle aynı olduğu söylendiğinde genç kız yanılmayarak haklı çıkmasına sevinmiştir. Genç kız daha sonra duruşmada aynı kişiyi bir kez daha işaret eder ve jüri sadece kırk dakika içinde suçunu inkâr eden Cotton'ı mahkûm eder. Ronald Cotton, hakkında verilen cezayı çekmek için girdiği cezaevinin mutfağında çalışırken Bobby Poole adlı kendisiyle aynı suçtan cezaevine girmiş olan bir mahkûma rastlar ve aralarındaki benzerlik görür görmez dikkatini çeker. Bobby Poole hapisanedeki bir arkadaşına bir başka kadına daha tecavüz ettiğini itiraf etmiştir. Bu itirafa dayanarak Ronald Cotton hakkındaki davanın yeniden görülmesine karar verilir. İkinci davada tecavüz mağduru kızdan faili yeniden teşhis etmesi istenir. Her iki sanığa da dikkatlice bakan Jennifer Thompson, Ronald Cotton'ı göstererek failin o olduğundan emin olduğunu söyler. Bunun üzerine Cotton, bu kez daha ağır bir cezaya çarptırılır. Aradan yedi yıl geçtikten sonra, o zaman yeni bir teknoloji olan DNA testinden haberdar olan Cotton avukatından, olayın ardından eldeki tek kanıt olan faile ait sperm örneği üzerinde inceleme yaptırmasını talep eder. DNA testi sonucunda, Jennifer Thompson'a tecavüz edenin Ronald Cotton olmayıp Bobby Poole olduğu ispatlanır. (MLODİNOW, Subliminal, London 2012, s. 52 vd.) Yaşanan bu ve benzeri pek çok olayda suç mağdurlarının suçun işlendiği sırada gördükleri faili yanlış teşhis ettiği anlaşılmıştır.

yakınlığı olan kişiler ile meslek ve sürekli uğraşları sebebiyle bazı kimselerin tanıklıktan çekinme hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir. Şüpheli ve sanıkla belli derecede yakınlığı olan kişilere tanıklıktan çekinme hakkı tanınmasının nedeni, bu kimselerden yakını oldukları şüpheli ve sanık aleyhine beyanda bulunmalarının beklenmemesidir. Yalan beyanda bulunup yanlış bir karar verilmesine sebep olmalarındansa hiç beyanda bulunmama kanun koyucu tarafından tercih edilmiştir. Bu nedenle bu kimselere henüz dinlenmeden önce çekinme haklarının olduğu açıkça hatırlatılmalıdır. Meslek ve sürekli uğraşları nedeniyle tanıklıktan çekinebilecek olanlar ise avukatlar ve stajyerleri ile sağlık mesleği mensuplarıdır. Bu kimselere çekinme hakkı tanınmış olmasının nedeni savunma ve sağlık yardımından yararlanma hakkını güvence altına almaktır. Belirtmek gerekir ki; bu kimseler çekinme hakkını kullanmayıp da tanıklık yapmaları halinde diğer tanıklar gibi doğru beyanda bulunmakla yükümlü olacaklardır.

Tanığın kendisi veya belli yakınlıktaki kimseleri aleyhine tanıklık yapmaya zorlanamamasının nedeni yukarıda belirtildiği gibi tanıkların yalan söylemeyi tercih ederek gerçeğin ortaya çıkmasına engel olmalarının önüne geçmektir.

Tanık beyanının elde edilmesini düzenleyen kurallar arasında yer alan ve tanığın dinlenmeden önce, dinlenme sırasında ve dinlendikten sonra uyulması gereken kuralları gösteren hükümler olabildiğince doğru bir beyana ulaşabilmek açısından son derece önemlidir. Bu hükümlerin başında, CMK'nin 52. maddesi gelir. Söz konusu maddeye göre, her tanığın ayrı ayrı ve sonraki tanıklar yanında olmaksızın dinlenmesi gerekir. Tanıklar, kovuşturma evresine kadar ancak gecikmesinde sakınca bulunan veya kimliğin belirlenmesine ilişkin hallerde birbirleri ve şüpheli ile yüzleştirilebilirler. Bu hüküm, tanıkların duruşmada dinlenmeden önce şüpheliyle veya diğer tanıklarla bir araya gelerek birbirlerinden etkilenmelerini önlemeyi amaçlamaktadır. Bir tanık duruşmada dinlenirken bir başka tanığın hazır bulunması halinde az sonra dinlenme sırası kendisine gelen tanık çelişkiye düşmemek için kendi beyanını bir

önceki tanığın beyanına benzetmeye çalışacaktır. Bunu nedeni tanığın çelişkili beyanda bulunması halinde yalan söylediğinin düşünülmesinden çekinmesidir.

Tanıkların ayrı ayrı ve sonraki tanık yanında bulunmaksızın dinlenmesi kuralı, mağdurun dinlenmesi bakımından da geçerlidir. Şöyle ki; CMK md. 236'ya göre mağdurun, tanık olarak dinlenmesi halinde, yemin hariç, tanıklığa ilişkin hükümler uygulanır. Bu hükme göre mağdurun tanık olarak dinlenmesi henüz katılan sıfatını almamış olan mağdurlar bakımından söz konusu olabilir¹⁰. Zira mağdur, katılan sıfatını almış olması halinde muhakemenin bir süjesi haline geleceği için duruşmalara katılma hakkına sahip olacaktır. Bu andan itibaren ise katılanın her bir tanığın ayrı ayrı ve sonraki tanık yanında olmadan dinlenmesi kuralına uygun şekilde beyanının alınması mümkün değildir. Bu nedenle katılma talebinde bulunan mağdur, sanığın sorgusunun ardından duruşma salonuna alınmalı, tanık olarak dinlendikten sonra varsa katılma talebi hakkında bir karar verilmelidir¹¹.

Aynı durum sanıklar bakımından da geçerlidir. CMK md. 50/1-c'de, yemin verilmeden dinlenecek tanıklar arasında, “soruşturma veya kovuşturma konusu suçlara iştiraktan veya bu suçlar nedeniyle suçluyu kayırmaktan ya da suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirmekten şüpheli, sanık veya hükümlü olanlar sayılmıştır. Bu hükme göre, bir sanık ancak bir başka davada yemin verilmeden tanık olarak dinlenebilir¹². Zira savunma makamını temsil eden bir sanığın aynı davada birlikte yargılandığı diğer sanıklar hakkında tanıklık yapması kabul edilemez. Ayrıca bir sanığın yargılandığı davada tanık sıfatıyla dinlenmesini gerektiren bir durum da söz konusu değildir. Şöyle ki; dava konusu olaya ilişkin olarak bir sanığın yargılandığı davada sarf ettiği sözlerin mahkeme makamı tarafından değerlendirilmesi ve inandırıcı bulunması halinde

---

¹⁰ FEYZİOĞLU, s. 43 vd.

¹¹ İtalyan Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre mağdur ve aynı suça iştiraktan sanık olanlar tanık sıfatıyla dinlenemezler (İCMK md. 210). Konuyla ilgili ayrıntılı açıklamalar için bk. TONINI, s. 288 vd.

¹² FEYZİOĞLU, s. 142.

diğer sanıklar hakkında verilen hükme esas alınması mümkündür. Bu nedenle söz konusu hüküm ancak bağlantı nedeniyle davaların birleştirilmesi yoluna gidilmediği hallerde uygulanabilir.

Tanığın, tanıklık ederken sözünün kesilmemesi gerekir (CMK md. 59/1). Söz konusu kural etkiden uzak bir beyanın elde edilebilmesi açısından son derece önemlidir. Tanıklara beyanda bulunurken araya girilerek soru sorulması, müdahalede bulunulması beyanın içeriğini etkilemektedir. Bunun önüne geçebilmek için konuşurken sözü kesilmemeli, beyanda bulunduktan sonra gerekli ise kendisine soru sorulmalıdır¹³. Nitekim Kanunda, tanıklık edilen konuları aydınlatmak, tamamlamak ve bilgilerinin dayandığı durumları gereğince değerlendirebilmek için tanığa ayrıca soru yöneltebileceği belirtilmiştir (CMK md. 60).

Cumhuriyet savcısı, müdafî veya vekil sıfatıyla duruşmaya katılan avukat, duruşma disiplinine uygun olarak tanığa doğrudan soru sorabilir. Sanık ve katılanın da mahkeme başkanının aracılığı ile tanığa soru sorması mümkündür. Tanığa soru sorulmasının doğru söyleyip söylemediğinin anlaşılması bakımından etkin bir yöntem olduğu varsayılmaktadır. Hemen belirtmek gerekir ki; tanığın duruşmada hazır bulunma hakkına sahip olanların huzurunda dinlenmesi son derece önemli olmakla birlikte, bunun asıl işlevi tanığın yalan söyleyip söylemediğini anlamaktır. Bir başka deyişle kasten gerçeğe aykırı beyanda bulunan bir tanığa duruşmada hazır bulunan süjeler tarafından soru sorulması, çelişkilerin ortaya çıkarılabilmesi ve tanığın fiziksel tepkilerinin değerlendirilebilmesi açısından bir fırsat yaratır. Öte yandan, sanıldığı aksine yanlış beyanda bulunduğunu ortaya çıkarmak için bir tanığa soru sorulması halinde tanık yalan söylediğinin düşünülmemesi için aynı yanlış ısrarla ama her seferinde daha güçlü bir şekilde tekrarlayacaktır. Böyle bir durumda gerçeği doğru algıladığına inanarak konuşan bir tanığın yanlış beyanda bulunduğunu anlamak oldukça zordur.

---

¹³ ÖZBEK-KANBUR-DOĞAN-BACAKSIZ-TEPE, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2012, s. 626.

Tanıkların beyanda bulunduktan sonra duruşma salonundan çıkartılmaları gerekir. Aksi takdirde yeniden dinlenmesi gereken tanık, duruşmada dinlenen diğer tanıkların veya sanığın söylediklerini duymuş olacağı için bunların etkisinde kalarak beyanda bulunabilir. Örneğin dava konusu olayın nasıl olduğunu benzer şekilde anlatan tanıkları gören başka bir tanığın yeniden beyanda bulunurken diğer tanıkların olayı daha doğru hatırladığını kabul etmesi ve yalan söylediğinin düşünülmemesi için diğerleriyle aynı yönde beyanda bulunması mümkündür.

CMK md. 53/1-d uyarınca tanığa, duruşmada mahkeme başkanı veya hakimin açık izni olmadan mahkeme salonunu terk edemeyeceğinin anlatılması gerekmektedir. Bu hüküm beyanda bulunan tanığın, duruşma salonunun kapısında bekleyen diğer tanıklarla karşılaşmasını önlemeyi amaçlamaktadır¹⁴. Hükümün amacına uygun olarak duruşma sona erene kadar tanığın salon dışında ancak diğer tanıklardan ayrı bir yerde bekletilmesi uygun olur¹⁵.

CMK'nin 212. maddesinde; *“tanık bir hususu hatırlayamadığını söylese önceki ifadesini içeren tutanağın ilgili kısmı okunarak hatırlamasına yardım edilir. Tanığın duruşmadaki ifadesiyle önceki ifadesi arasında çelişki bulunduğu, evvelce alınmış ifadesi okunarak çelişkinin giderilmesine çalışılır.”* şeklinde bir hüküm yer almaktadır. Bu hükümden yola çıkarak tanığın ne kendi tuttuğu notlara bakarak ne de önceki ifadesini içeren tutanağı okuyarak beyanda bulunabileceği sonucuna ulaşmak mümkündür. Böylece tanığın, olayı kendisine öğretilen şekilde değil tanık olduğu haliyle anlatması sağlanmaya çalışılmaktadır. Halbuki bir kimse tanık olduğu olayın hemen ardından dinlenmişse veya olayın ne şekilde meydana geldiğine ilişkin bir not almışsa bunlara bakarak dinlenmesinde bir sakınca görmemek gerekir¹⁶. Zira insan zihninde yer alan hatıralar zaman içinde değişime

¹⁴ ÖZBEK-KANBUR-DOĞAN-BACAĞSIZ-TEPE, s. 621.

¹⁵ FEYZİOĞLU, s. 321.

¹⁶ KUNTER-YENİSEY-NUHOĞLU, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 2006, s. 614.

uğramaktadır. Önceki ifadenin görülmesi veya notlara bakılması beyanın bu değişimden etkilenmesini önlemeye yardımcı olur.

Tanıktan olabildiğince doğru bir beyan elde edilebilmesinin koşullarından biri de onun hazır bulunma hakkına sahip olanların huzurunda dinlenmesidir. Böylece muhakemenin diğer süjeleri tanığa soru sorabilecekler ve her şeyden önemlisi tanıklığına ne ölçüde güvenilebileceğini çelişme yöntemine uygun olarak tartışabileceklerdir. Nitekim CMK md. 58/1’de, tanığın kimlik bilgilerinin tespit edilmesinin ardından, gerekirse tanıklığına ne dereceye kadar güvenilebileceği hakkında hakimi aydınlatacak durumlara, özellikle şüpheli, sanık veya mağdur ile ilişkilerine dair sorular yöneltileceği hükme bağlanmıştır. Bu kapsamda tanığa, karakterini, olay anındaki beklentisini, genel ve o anki ruh halinin anlaşılmasını sağlayacak soruların sorulması özellikle önemlidir.

Son olarak gizli tanıklık üzerinde durmak gerekir. Mevzuatımıza 2004 yılında giren ve hemen ardından yoğun eleştirilerle karşılaşan kurumların başında gizli tanıklık gelmektedir. Gizli tanıklık esasen, tanığın kimlik bilgilerinin savunma makamından gizlenmesi ve tanığın hazır bulunma hakkına sahip bulunanlar olmadan dinlenmesidir. Nitekim CMK’nin 58. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları, *“tanık olarak dinlenecek kişilerin kimliklerinin ortaya çıkması kendileri veya yakınları açısından ağır bir tehlike oluşturacaksa; kimliklerinin saklı tutulması için gerekli önlemler alınır. Kimliği saklı tutulan tanık, tanıklık ettiği olayları hangi sebep ve vesile ile öğrenmiş olduğunu açıklamakla yükümlüdür. Kimliğinin saklı tutulması için, tanığa ait kişisel bilgiler, Cumhuriyet savcısı, hakim veya mahkeme tarafından muhafaza edilir. Hazır bulunanların huzurunda dinlenmesi, tanık için ağır bir tehlike teşkil edecek ve bu tehlike başka türlü önlenemeyecekse ya da maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından tehlike oluşturacaksa; hakim, hazır bulunma hakkına sahip bulunanlar olmadan da tanığı dinleyebilir. Tanığın dinlenmesi sırasında ses ve görüntülü aktarma yapılır. Soru sorma hakkı saklıdır.”* şeklindedir. Aynı maddenin son fıkrasında üçüncü ve dördüncü

fıkra hükümlerinin, ancak bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak uygulanabileceği belirtilmiştir.

CMK md. 58’de yer alan hükme benzer bir düzenleme, aynı Kanunun 47. maddesinde devlet sırrı niteliğindeki bilgilerle ilgili tanıklığı düzenleyen hükümde de yer almaktadır. Söz konusu hükme göre; “tanıklık konusu bilgilerin Devlet sırrı niteliğini taşıması halinde; tanık, sadece mahkeme hakimi veya heyeti tarafından zabıt katibi dahi olmaksızın dinlenir. Hakim veya mahkeme başkanı, daha sonra, bu tanık açıklamalarından, sadece yüklenen suçu açıklığa kavuşturabilecek nitelikte olan bilgileri tutanağa kaydettirir.

Ceza Muhakemesi Kanunu’nun gizli tanıklığı düzenleyen bu her iki hükmü de doğru bir tanık beyanı elde edilmesinin önünde engel teşkil etmektedir. Her şeyden önce kim olduğu bilinmeyen bir tanığın güvenilir olup olmadığı konusunda bir yargıya varmak mümkün değildir. Öte yandan hazır bulunma hakkına sahip bulunanlar olmadan dinlenen bir tanık, hakimi etkileyen ancak taraflarca bilinmediği için karşı çıkılamayan dolayısıyla doğru olup olmadığı konusunda çelişme yöntemi uyarınca tartışma yapılamayan sözler sarf edebilir.

